

भारत का राजपत्र

The Gazette of India

भारताचे राजपत्र

असाधारण
EXTRAORDINARY
 असाधारण

भाग 12 अनुभाग 1
Part XII Section 1

भाग बारा अनुभाग १

प्राधिकार से प्रकाशित

PUBLISHED BY AUTHORITY
 प्राधिकाराद्वारे प्रकाशित

सं. 3]	नई दिल्ली, 7 दिसंबर 1995/16 अग्रहायण (शक) 1917.	[खण्ड 6
No. 3]	NEW DELHI, 7th DECEMBER 1995/16 AGRAHAYAN (SAKA) 1917.	[Vol. 6
अंक ३]	नवी दिल्ली, ७ डिसेंबर १९९५/१६ अग्रहायण (शक) १९१७	[खंड ६

स्वतंत्र संकलन म्हणून फार्मल करण्यासाठी या भागाला बेगळे पृष्ठ क्रमांक दिले आहेत.

विधि और न्याय मंत्रालय

(विधायी विभाग)

नई दिल्ली, 7 दिसंबर 1995/16 अग्रहायण (शक) 1917

(1) वर्किंग जनरलिस्ट्स (फिक्सेशन ऑफ रेट्स ऑफ वेजेस) एकट, 1958, (2) बॉन्डेड लेबर (ऑवरलेशन) एकट, 1976, (3) वीकली हॉलिडेर एकट, 1942, (4) फैक्टरीज एकट, 1948, (5) ड्रग्स (कंट्रोल) एकट, 1950 के मराठी अनुवाद राष्ट्रपती के प्राधिकार से प्रकाशित किये जाते हैं और ये प्राधिकृत पाठ (केंद्रीय विधि) अधिनियम, 1973 (1973 का 50) की धारा 2 के खण्ड (क) के अधीन उनके मराठी प्राधिकृत पाठ समझे जाएँगे।

MINISTRY OF LAW AND JUSTICE

(LEGISLATIVE DEPARTMENT)

New Delhi, dated 7th December 1995/16 Agrahayan (Saka) 1917

The Translations in Marathi of the (1) The working Journalists (fixation of Rates of wages) Act, 1958, (2) The Bonded Labour System (Abolition) Act, 1976, (3) The weekly Holidays Act, 1942, (4) The factories Act, 1948, (5) The Drugs (control) Act, 1950 are hereby published under the authority of the President and shall be deemed to be the authoritative texts thereof in Marathi under clause (a) of section 2 of the Authoritative Texts (Central Laws) Act, 1973 (50 of 1973).

औषधिद्रव्य (नियंत्रण) अधिनियम, १९५०

(१९५० चा अधिनियम क्रमांक २६)

(३१ ऑगस्ट १९९५ रोजी यथाविद्यमान) [७ एप्रिल, १९५०]

औषधिद्रव्यांची विक्री, पुरवठा आणि वितरण यांच्या नियंत्रणाचा उपबंध करण्यासाठी अधिनियम संसदेकडून पुढीलप्रमाणे अधिनियमित होवो :—

१. (१) या अधिनियमास 'औषधिद्रव्य (नियंत्रण) अधिनियम, १९५०' असे म्हणता येईल. संक्षिप्त नाव व (२) त्याचा विस्तार [१ नोव्हेंबर, १९५६ च्या लगतपूर्वी जी राज्यक्षेत्रे भाग ग राज्यांमध्ये विस्तार. समाविष्ट होती त्या राज्यक्षेत्रांवर] आहे.

२. (१) या अधिनियमात, संदर्भानुसार अन्यथा आवश्यक नसेल तर,— निर्वचन.

(क) "व्यापारी" याचा अर्थ, स्वतः किंवा अन्य कोणत्याही व्यक्तीच्या मार्फत कोणत्याही औषधिद्रव्यांचा घाऊक वा किरकोळ विक्रीचा घंडा करणारी व्यक्ती असा आहे;

(ख) "औषधिद्रव्य" याचा अर्थ, ज्याच्या बाबतीत कलम ३ खाली घोषणा केलेली आहे असे, 'औषधिद्रव्ये [आणि सौदर्यप्रसाधने] अधिनियम, १९४०' (१९४० चा २३)-कलम ३-खंड

(छ) यामध्ये व्याख्या केल्याप्रमाणे असलेले कोणतेहो औषधिद्रव्य असा आहे;

(ग) "विक्रीचा देकार" यामध्ये एखाद्या व्यक्तीने विक्रीसाठी ठेवलेल्या कोणत्याही औषधिद्रव्याची तिळा अपेक्षित असलेली किमत, किमतीची सूची प्रकाशित करून, औषधिद्रव्य हे त्याची किमत दर्शवणाऱ्या खुणेसह विक्रीसाठी मांडून, दरपत्रक सादर करून किंवा अन्य कोणत्याही प्रकारे सूचित करणे याचा उल्लेख समाविष्ट आहे;

(घ) "उत्पादक" यामध्ये निर्माणकाचा समावेश आहे.

[(१क) १ नोव्हेंबर, १९५६ च्या लगतपूर्वी अजमेर किंवा भोपाळ व विन्ध्यप्रदेश किंवा कूर्ग किंवा कच्छ या भाग-क राज्यांमध्ये जी राज्यक्षेत्रे समाविष्ट होती त्यांच्या संबंधात १ नोव्हेंबर, १९५६ रोजी व तेव्हापासून, या अधिनियमातील केंद्र शासने किंवा मुख्य आयुक्त यांच्या कोणत्याही उल्लेखाचा अर्थ, प्रकरणपत्रके, राजस्थान किंवा मध्यप्रदेश किंवा मुंबई याच्या राज्य शासनाचा उल्लेख म्हणून लावला जाईल.]

- (२) एखादे औषधिद्रव्य,—

(एक) जेव्हा एका व्यक्तीच्या वतीने दुसऱ्या व्यक्तीने किंवा प्रथमोक्त व्यक्तीने उत्तरोक्त व्यक्तीच्या वतीने तात्पात ठेवले असेल तेव्हा;

(दोन) अन्य व्यक्तीकडे गहाण ठेवलेले असले तरीही, ते त्या प्रथमोक्त व्यक्तीच्या कब्जात असल्याचे मानण्यात येईल.

३. केंद्र शासनाला 'शासकीय राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे कोणतेही औषधिद्रव्य हे ज्याला हा हा अधिनियम अधिनियम लागू होतो असे औषधिद्रव्य म्हणून घोषित करता येईल. कोणत्या औषधिद्रव्यांना लागू आहे.

४. (१) मुख्य आयुक्ताला शासकीय राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे कोणत्याही औषधिद्रव्याच्या औषधिद्रव्यांच्या कमाल किंमती आणि ज्या प्रमाणात ती ताब्योत ठेवता येतील किंवा विक्रीता येतील

(क) व्यापार्याला किंवा उत्पादकाला किंती कमाल किंमत किंवा दर आकारता येईल ;

(ख) व्यापार्याला किंवा उत्पादकाला कोणत्याही एका वेळी जास्तीत जास्त किंती प्रमाणात ते आपल्याजवळ बाळगता येईल ;

(ग) कोणाही व्यक्तीला कोणत्याही एकाच संव्यवंहारात जास्तीत जास्त किंती प्रमाणात करणे. ते विक्रीता येईल.

(२) कोणत्याही औषधिद्रव्याच्या बाबतीत या कलमाखाली निश्चित केलेल्या किंमती किंवा दर आणि प्रमाणे ही, वेगवेगळ्या स्थानिक भागांमध्ये किंवा वेगवेगळ्या वर्गांच्या व्यापार्यांसाठी किंवा उत्पादकांसाठी वेगवेगळी असू शकतील.

१. मुंबईच्या कच्छ क्षेत्रास लागू करण्यासंबंधात हा अधिनियम 'मुंबई अधिनियम, १९६०' (१९६० चा ११) याद्वारे रद्द केला.

२. 'विधि अनुकूलन (क्रमांक ३) आदेश, १९५६' द्वारे "सर्व भाग ग राज्यांमध्ये" या मजकुराएवजी घातले.

३. उद्देश व कारणे यांच्या निवेदनासाठी पहा—गॅटेट ओफ इंडिया, भाग दोन, विभाग ३, पृष्ठ १२१६.

४. 'विधि अनुकूलन (क्रमांक ३) आदेश, १९५६' द्वारे हे कलम घातले.

५. १९६२ चा अधिनियम २१ द्वारे घातले.

जेव्हा कलम ४ खाली

कमाल मर्यादा
निश्चित झालेली
असेल तेव्हा विकी,
इत्यादींवरील निर्बंध.

५. कोणताही व्यापारी किंवा उत्पादक,—

(क) कलम ४-पोटकलम (१)-खंड (क) खालील अधिसूचनेद्वारे निश्चित केलेल्या कमाल मर्यादिपेक्षा अधिक किंमतीला किंवा अधिक दराने कोणतेही औषधिद्रव्य कोणत्याही व्यक्तीला विकाणार नाही, विकण्याचा करार करणार नाही, विकत देऊ करणार नाही किंवा अन्यथा ते हस्तांतरित करणार नाही;

(ख) कोणतेही औषधिद्रव्य कोणत्याही एका वेळी कलम ४-पोटकलम (१)-खंड (ख) खालील अधिसूचनेद्वारे निश्चित केलेल्या कमाल मर्यादिपेक्षा अधिक प्रमाणात स्वतःच्या कब्जात ठेवणार नाही; किंवा

(ग) कलम ४-पोटकलम (१)-खंड (ग) खालील अधिसूचनेद्वारे निश्चित केलेल्या कमाल मर्यादिपेक्षा जास्त प्रमाणात कोणतेही औषधिद्रव्य कोणत्याही एकाच संवयवहारात एखाद्या व्यक्तीला विकाणार नाही, विकण्याचा करार करणार नाही किंवा विकत देऊ करणार नाही.

कोणत्याही एकावेळी

६. (१) ज्या औषधिद्रव्याला हे कलम लागू होते असे कोणतेही औषधिद्रव्य कोणत्याही व्यक्तीला औषधिद्रव्य किंती कोणत्याही एका वेळी आपल्या वाजवी गरजांपुरते जेवढे आवश्यक असेल त्यापेक्षा जास्त प्रमाणात स्वतःच्या ठराविक प्रमाणात कब्जात बाळगता येणार नाही.

जवळ बाळगता पैईल

(२) हे कलम लागू करण्याच्या प्रयोजनार्थ मुख्य आयुक्त शासकीय राजपत्रात आदेश प्रकाशित करून त्याद्वारे विनिर्दिष्ट करील अशाच औषधिद्रव्यांना ते लागू होईल:

परंतु, या कलमात अंतर्भूत असलेली कोणतीही गोष्ट, एखाद्या व्यापार्याने किंवा उत्पादकाने विकलेल्या किंवा उत्पादित केलेल्या कोणत्याही औषधिद्रव्याच्या बाबतीत त्या व्यापार्याला किंवा उत्पादकाला लागू होणार नाही.

जवळ बाळगलेल्या

७. कोणतेही औषधिद्रव्ये या अधिनियमानसार किंवा त्याखाली अनुज्ञात असेल त्यापेक्षा अधिक मालाचा जादा साठा प्रमाणात स्वतःजवळ बाळगणीरी कोणतीही व्यक्ती तावडतोब मुख्य आयुक्ताला किंवा मुख्य आयुक्ताने जाहीर करण्याचे या बाबतीत शक्ती प्रदान केलेल्या अन्य अधिकाऱ्याला ते वृत्त कळवील आणि त्या जादा प्रमाणातील कर्तव्ये मालाची साठवण करणे, वितरण करणे किंवा विल्हेवाट लावणे याबाबत मुख्य आयुक्त निदेश देईल त्याप्रमाणे कारवाई करील.

विकत देण्यास नकार

८. एखाद्या औषधिद्रव्यावर या अधिनियमाखाली कोणतीही प्रमाणाबाबती मर्यादा घातलेली देणे. असल्यास त्या मर्यादित ते औषधिद्रव्य कोणत्याही व्यक्तीला विकत देण्यास नकार देण्याबाबत मुख्य आयुक्ताने एखाद्या व्यापार्याला किंवा उत्पादकाला आधी प्राधिकृत केलेले नसल्यास, तो पुरेशा कारण-शिवाय तसे करू शकणार नाही.

स्पष्टीकरण.—या कलमाच्या प्रयोजनार्थ, काही काळानंतर एखाद्या औषधाला जास्त किंमत येण्याची शब्दव्याप्ती किंवा अपेक्षा असणे हे पुरेशे कारण असल्याचे मानण्यात येणार नाही.

विवक्षित विकी

९. (१) कोणतेही औषधिद्रव्य रोख किंमतीला विकताना प्रत्येक विक्रेता किंवा उत्पादक हा, जर व्यवहाराचे रोख खरेदीदाराची खरेदी-किंमत पाच रुपये किंवा त्याहून अधिक असेल तर सर्व बाबतीत, आणि खरेदी-किंमत वसुली टिप्पण पाच रुपयांहून कमी असल्यास खरेदीदाराने तशी विनंती केलेली असेल तेव्हा, झालेल्या संवयवहाराचा द्यावयाचे तपशील अंतर्भूत असलेले रोख वसुलीचे टिप्पण खरेदीदाराला देईल.

(२) मुख्य आयुक्ताला, शासकीय राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे, अशा कोणत्याही रोख वसुली टिप्पणमध्ये अंतर्भूत असावयाचा तपशील विहित करता येईल.

(३) मुख्य आयुक्त शासकीय राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे, विनिर्दिष्ट क्षेत्रे, व्यापारीवर्ग किंवा उत्पादकवर्ग किंवा औषधिद्रव्यांचे वर्ग यांना या कलमाच्या प्रवर्तनापासून सूट देऊ शकेल.

किंमती दर्शविणे

१०. (१) मुख्य आयुक्त सरसकट सर्व व्यापार्यांना किंवा उत्पादकाना अथवा खासकरून एखाद्या आणि किंमती व व्यापार्याला किंवा उत्पादकाला, विक्रीसाठी मांडलेल्या किंवा विकण्याचे ठरवलेल्या कोणत्याही औषधिद्रव्यावर मालाचे साठे यांची विक्रीची किंमत दर्शवण्याचा किंवा त्या वास्तुमध्ये विक्रीसाठी बाळगलेल्या औषधिद्रव्यांच्या किंमतीची सूची सूची प्रदर्शित करणे. व त्यांच्या कब्जात असलेल्या औषधिद्रव्यांचा साठा किंती आहे ते प्रदर्शित करण्याचा निदेश देऊ शकेल आणि पूर्वोक्त अशा कोणत्याही निदेशाचे कोणत्या रीतीने पालन केले जावे त्याबाबती निदेश देऊ शकेल.

(२) कोणतेही व्यापारी औषधिद्रव्यासोबत लावलेले आणि उत्पादकाने लावलेली किंमत दर्शवणारे लेबल किंवा खुण नष्ट करणार नाही, पुसून टाकणार नाही किंवा बदलणार नाही अथवा ती नष्ट करावयास, पुसून टाकावयास किंवा बदलावयास लावणार नाही.

संमिश्र देकाराच्या

११. कोणतेही औषधिद्रव्य आणि अन्य कोणत्याही पदार्थ यांची मिळून विकी करण्याबाबत सर्व बाबतीत किंमत सकट एक प्रतिफल द्यावयाचे असा संवयवहार करण्यासाठी एखाद्या व्यापारी किंवा उत्पादक देकार मांडील स्वतंत्रपणे नमूद तेव्हा, ज्या व्यक्तीपुढे देकार मांडण्यात येईल तिने देकार मांडण्याच्या व्यापार्याकडे किंवा उत्पादकाकडे करण्याचे आवंधन. तशी मागणी केली तर तो आपण त्या औषधिद्रव्यासाठी किंती किंमत लावली आहे ते लेखी नमूद करील, आणि तो देकार म्हणजे, या अधिनियमाच्या प्रयोजनार्थ, ते औषधिद्रव्य याप्रमाणे नमूद केलेल्या किंमतीला विकण्याचा देकार होय असे मानण्यात येईल.

१२. जर मुख्य आयुक्तांच्या मते तसे करणे आवश्यक किवा समयोचित असेल तर, तो लेखी औषधिद्रव्यांची विलहेवाट करण्यास आदेशाद्वारे—

(क) आदेशामध्ये विनिर्दिष्ट केलेली परिस्थिती नस्ताना व अशा विनिर्दिष्ट शर्तीं डावलून एरव्ही मनाई किंवा त्याबाबत विनियमन.

(ख) आदेशामध्ये विनिर्दिष्ट केलेल्या अशा कोणत्याही व्यापार्याला किंवा अशा वर्गाच्या व्यापार्याना आणि अशा प्रभागात कोणत्याही औषधिद्रव्याची विक्री करण्याचा निवेश देऊ शकेल; आणि या कलमाखाली काढलेल्या कोणत्याही आदेशाच्या संबंधात त्याला आवश्यक किंवा समयोचित वाटील असे आणखी आदेश काढू शकेल.

१३. (१) जो कोणी या अधिनियमाच्या उपबंधापैकी कोणत्याही उपबंधाचे व्यतिक्रमण करील शिक्षा. किंवा या अधिनियमाद्वारे प्रदान केलेल्या प्राधिकारान्वये दिलेल्या कोणत्याही निवेशाचे पालन करण्यास चुकेल तो, तीन वर्षेपर्यंत असू शकेल इतक्या मुदतीच्या कारावासास, किंवा द्रव्यदंडास, किंवा दोन्ही शिक्षांस पाव असेल.

(२) या अधिनियमाखालील शिक्षापात्र गुन्ह्याबद्दल कोणत्याही व्यक्तीला दोषी ठरवणारे न्यायालय ज्या औषधिद्रव्याच्या साठ्याच्या संबंधात गुन्हा केला गेला असेल तो संपूर्ण साठा किंवा त्याचा कोणताही भाग जप्त करून समपहृत करावा असा आदेश देऊ शकेल.

(३) या कलमाच्या उपबंधापैकी कोणत्याही उपबंधाचे व्यतिक्रमण केल्याचा दोषारोप ठेवण्यात आलेल्या व्यक्तीने, ज्या बाबतीत तिच्यावर दोषारोप केला गेला त्यासंबंधात आपण स्वतःच्या कामधंद्याच्या ओघात आपल्या नियोक्त्याच्या किंवा अन्य विनिर्दिष्ट व्यक्तीच्या सुचनेनुसार अशा अन्य व्यक्तीचा नोकर किंवा अभिकर्ता म्हणून तसे वागलो हे शाब्दीत करणे हा त्या व्यक्तीचा बचाव होईल.

१४. या अधिनियमाखाली शिक्षापात्र असणारा गुन्हा करणारी व्यक्ती म्हणजे एखादी कंपनी किंवा निगमांनी केलेले गुन्हे. एखादा संघ किंवा निगमित असलेला वा नसलेला एखादा व्यक्तिनिकाय असेल तेहा, त्याचा प्रत्येक संचालक, व्यवस्थापक, सचिव, एजेंट किंवा त्याच्या व्यवस्थापनाशी संबंधित असलेला अन्य अधिकारी किंवा व्यक्ती ही, तो गुन्हा आपल्या नकळत घडला किंवा तो घडू नये यासाठी आपण सर्वप्रकारे यथायोग्य तत्परता दाखवली होती असे तिने शाब्दीत केले नाही तर, अशा गुन्ह्याबद्दल दोषी असल्याचे मानण्यात यईल.

१५. (१) पोलीस निरीक्षकांच्या किंवा त्याहून वरच्या दर्जाचा पोलीस अधिकारी अथवा शासकीय प्रक्रिया. राजपत्रातील 'अधिसूचनेद्वारे' केंद्र शासनाने यासंबंधात प्राधिकृत केलेला, पोलीस निरीक्षकांहून कमी दर्जा नसणारा असा एखादा अधिकारी याव्यतिरिक्त अन्य कोणत्याही व्यक्तीला या अधिनियमाखालील गुन्ह्याचे अन्वेषण करता येणार नाही.

(२) या अधिनियमाखालील कोणत्याही शिक्षापात्र गुन्ह्याबद्दलचा कोणताही खटला जिल्हा न्यायाधीशीच्या पूर्वमंजुरीखेरीज मांडता येणार नाही.

१६. या अधिनियमाखालील कोणत्याही गुन्ह्याचे अन्वेषण करण्यास सक्षम असणाऱ्या व्यक्तीला झडती व अभिग्रहण ज्या जागी या अधिनियमाखालील गुन्हा घडलेला होता किंवा घडत आहे असे समजण्यास कारण असेल करण्याच्या शक्ती. अशा कोणत्याही जागेची झडती घेऊन, ज्या औषधिद्रव्यांच्या साठ्याबाबत असा गुन्हा घडलेला होता किंवा घडत असेल असा कोणताही साठा तिला आपल्या कब्जात घेता येईल आणि 'फौजदारी प्रक्रिया संहिता, १८९८' (१८९८ चा ५) यांचे उपबंध त्या संहितेच्या कलम ९८ खाली काढलेल्या वरंटेटाच्या प्राधिकारान्वये घेतलेल्या कोणत्याही झडतीस र्हिं किंवा केलेल्या कोणत्याही अभिग्रहणास जसे लागू होतात तसे ते, या अधिनियमाखालील कोणत्याही झडतीस किंवा अभिग्रहणास शक्य तेथवर लागू होतील.

१७. (१) केंद्र शासनाला या अधिनियमाची प्रयोजने पार पाडण्यासाठी नियम करता येतील. नियम करण्याची

(२) विशेषत: आणि पूर्वगामी शक्तीच्या व्यापकतेला बाध न येता, अशा नियमामध्ये पुढील सर्व शक्ती. किंवा त्यापैकी कोणत्याही बाबीसाठी उपबंध करता येतील, त्या बाबी अशा:—

(क) सरसकट सर्व व्यापारी आणि उत्पादक यांनी किंवा खासकरून एखाद्या व्यापार्याने वा उत्पादकाने आपण केलेल्या खरेदी-विक्रीच्या सर्व संव्यवहारांच्या नोंदी ठेवणे;

(ख) कोणत्याही व्यापार्याने किंवा उत्पादकाने चालवलेल्या धंद्याच्या संबंधात मागवण्यात येईल अशी सर्व माहिती सादर करणे;

(ग) कोणत्याही व्यापार्याची किंवा उत्पादकाची किंवा त्याच्या नियंत्रणाखालील कोणतीही हिशेबपुस्तके किंवा अन्य दस्तऐवज यांचे निरीक्षण करणे.

१८. या अधिनियमाखाली सद्भावपूर्वक केलेल्या किंवा करण्याचे योजलेल्या कोणत्याही गोष्टीबद्दल सद्भावपूर्वक केलेल्या कोणत्याही व्यक्तीविरुद्ध कोणताही दावा, खटला किंवा अन्य वैध कार्यवाही होऊ शकणार नाही. कारवाईस संरक्षण.

अन्य
कायद्यांची
व्यावृत्ती.

१९. या अधिनियमाचे उपबंध हे या अधिनियमामध्ये परामर्श घेतलेल्यांपैकी कोणत्याही बाबीचे विनियमन करणाऱ्या त्या त्या काळी अमलात असणाऱ्या अन्य कोणत्याही कायद्याच्या व्यतिरिक्त असतील, त्याला न्यूनकारी असणार नाहीत.

* [२०. * * * *]

१. [१९४९ चा अध्यादेश क्रमांक २६ चे निरसन.] 'निरसन व विशेषधन अधिनियम १९५७' (१९५७ चा ३६)-कलम २ व अनुसूची १ यांद्वारे निरसित केले.

के. एल. मोहनपुरिया

सचिव, भारत सरकार.